आठराई गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्डः २ संख्याः २ मितिः २०७५/०२/०२

भाग-१

आठराई गाउँपालिका

आठराई गाँउपालिकाको सहकारी ऐन
२०७५

आठराई गाउँपालिका संकृान्तिबजार

तेह्रथुम

आठराई गाँउपालिकाको सहकारी ऐन २०७५

प्रस्तावना :- सहकारी मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरुप देशका कृषक, कालीगड, श्रमिक, न्युन आय भएका समुह एवम सीमान्तकृत समुदाय वा सर्वसाधारण उपभोक्ता माझ छरिएर रहेको पुँजी, प्रविधी तथा प्रतिभालाई स्वावलम्बन र पारस्पारिकताका आधारमा एकिकृत गर्दै सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक उन्नयन गर्न समुदायमा आधारित, सदस्य केन्द्रित, लोकतान्त्रीक, स्वायत्त र सुशासित सँगठनको रुपमा सहकारी संस्थाहरुको प्रवर्धन गर्न, सहकारी खेती, उद्योग, वस्तु तथा सेवा व्यवसायका माध्यमवाट सामाजिक न्यायका आधारमा आत्मनिर्भर, तिव्र एवम दिगो रुपमा स्थानिय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ तुल्याउन सहकारी संस्थाहरुको दर्ता सञ्चालन एवम नियमन सम्वन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्नछनीय भएकाले

यस आठराई गाँउपालिकाको दोश्रो गाँउ सभाले यो ऐन वनाएको छ ।

परिच्छेद-१
प्रारम्भिक

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :- (१) यस ऐनको नाम आठराई गाँउपालिकाको सहकारी ऐन २०७५ रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त लागु हुनेछ ।

(२) परिभाषा :- विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा

(क) "आन्तरीक कार्यविधी'' भन्नाले सहकारी संस्थाले दफा १७ बमोजिम बनाएको आन्तरीक कार्यविधि सम्झनुपर्छ ।

(ख) "कसुर" भन्नाले दफा ७९ बमोजिम कसुर सम्झनुपर्छ ।

(ग) तोकिएको वा तोकिए बमोजिम भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।

(घ) परिवार भन्नाले सदस्यको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, छोरी धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफुले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाउजु, भाइ, बुहारी र दिदी, बहिनी सम्झनुपर्छ ।

तर सो शव्दले अंशवण्डा गरी वा मानो छुट्टिइ आ-आफ्नो पेशा व्यवसाय गरी बसेको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन ।

(ङ) बचत भन्नाले सदस्यले सहकारी संस्थामा जम्मा गरेको रकम सम्झनुपर्छ ।

(च) मन्त्रालय भन्नाले सहकारी सम्वन्धी विषय हेर्ने संघिय मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(छ) मुख्य कारोवार भन्नाले संस्थाले सञ्चालन गरेको व्यवसायीक क्रियाकलापहरुमा पछिल्लो आर्थिक बर्ष सम्ममा परिचालित बचतको दायित्व र पछिल्लो आर्थिक बर्षको सदस्यतर्फको खरिद वा बिक्री कारोवारमा कम्तीमा तीस प्रतिशत भन्दा बढी हिस्सा भएको कारोवार सम्झनुपर्छ ।

(ज) रजिष्ट्रार भन्नाले संघको रजिष्ट्रार सम्झनुपर्छ ।

(झ) लेखा सुपरिवेक्षण समिती भन्नाले दफा ३७ बमोजिम लेखा सुपरिवेक्षण समिती सम्झनुपर्छ ।

(ञ) विनियम भन्नाले सम्वन्धीत सहकारी संस्थाको दफा १७ वमोजिम बनाएको विनियम सम्झनुपर्छ ।

(ट) विभाग भन्नाले संघको सहकारी विभाग सम्झनुपर्छ र सो शव्दले मन्त्रालयले सहकारी नियमन गर्न तोकेको माहाशाखा समेतलाई जनाउछ ।

(ठ) शेयर भन्नाले सहकारी संस्थाको शेयर पूजीको अंश सम्झनुपर्छ ।

(ड) सञ्चालक भन्नाले समितीको सदस्य सम्झनुपर्छ र सो शव्दले समितीको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष समेतलाई जनाउछ ।

(ढ) सदस्य भन्नाले सहकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त व्यक्ति सम्झनुपर्छ ।

(ण) समिती भन्नाले दफा ३० को उपदफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समिती सम्झनुपर्छ ।
(त) सहकारी मुल्य भन्नाले स्वावलम्वन, स्व-उत्तरदायित्व, लोकतन्त्र, समानता, समता, ऐक्यवद्धता, इमान्दारी, खुलापन, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा अरुको हेरचाह लगायत अन्तराष्ट्रिय मान्यताप्राप्त सहकारी सम्वन्धी मुल्य सम्झनुपर्छ ।
(थ) संस्थाको व्यवसाय भन्नाले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम सञ्चालित व्यवसायिक क्रियाकलाप सम्झनुपर्छ ।
(द) सहकारी सिद्धान्त भन्नाले स्वैच्छिक तथा खुल्ला सदस्यता, सदस्यद्धारा लोकतान्त्रीक नियन्त्रण, सदस्यको आर्थिक सहभागीता, स्वयत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालिम र सुचना सहकारी सहकारी बिच पारस्परिक सहयोग र समुदायप्रतिको चासो लगायत अन्तराष्ट्रिय मान्यताप्राप्त सहकारी सम्वन्धी सिद्धान्त सम्झनुपर्छ ।
(ध) संस्था भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भइ दफा ६ बमोजिम दर्ता भएको बिषयगत वा बहुउदेश्यीय संस्था सम्झनुपर्छ ।
(न) साधारण सभा भन्नाले सहकारी संस्थाको साधारणसभा सम्झनुपर्छ ।
(प) प्राथामिक पुँजीकोष भन्नाले शेयर पुँजी र जगेडा कोष सम्झनुपर्छ ।
(फ) दर्ता गर्ने अधिकारी भन्नाले दफा ६९ बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारी सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद-२

सहकारी संस्थाको गठन तथा दर्ता

३. संस्थाको गठन :- (१) कम्तीमा तीस जना नेपाली नागरिकहरु आपसमा मिली बिषयगत वा बहुउदेश्यीय सहकारी संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।
(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि श्रमिक, युवा लगायतले आफ्नो श्रम वा सिपमा आधारित भइ व्यवसाय गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा पन्ध्रजना नेपाली नागरिकहरु भएपनि संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।
(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानिय तह वा त्यस्ता सरकार वा तहको अनुदान वा स्वामित्वमा संचालित विद्यालय, विस्वविद्यालय वा संगठित संस्थावाट पारिश्रमिक पाउने पदमा वहाल रहेका कम्तिमा एकसय जना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरुले आपसमा मिलि प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भएको आफ्नो पेशागत संगठनका आधारमा सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरु पालना गर्ने गरि संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।
तर एकसय भन्दा कम संख्या रहेको एउटै कार्यलयका कम्तीमा तीसजना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरुले आपसमा मिलि सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिम शर्त बन्देजहरु पालना गर्ने गरि संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।
(४) यस दफा बमाजिम संस्था गठन गर्दा एक परिवार एक सदस्यका दरले उपदफा (१) वा (२) मा उल्लेखित संख्या पुगेको हुनुपर्नेछ ।
तर संस्था दर्ता भइसकेपछि एकै परिवारका एकाभन्दा वढी व्यक्तिले सो संस्थाको सदस्यता लिन बाधापर्ने छैन ।
(५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने संस्था गठन गर्दा कम्तिमा एकसय जना नेपाली नागरिकहरु सहभागीता हुनु पर्नेछ ।
४. दर्ता नगरी सहकारी संस्था संचालन गर्न नहुने :- कसैले पनि यस ऐन बमोजिम दर्ता नगरी सहकारी संस्था सञ्चालन गर्न हुदैन ।

५. दर्ताको लागी दरखास्त दिनु पर्ने :- (१) यस ऐन बमोजिम गठन भएका सहकारी संस्थाले दर्ताका लागी दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष अनुसुचि-१ को ढाँचामा दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

(क) सहकारी संस्थाको प्रस्तावित विनियम ।

(ख) सहकारी संस्था संचालनको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन ।

(ग) सदस्यले लिन स्वीकार गरेको शेयर संख्या र रकमको विवरण ।

६. दर्ता गर्नु पर्ने :- (१) दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त दरखास्त सहितको कागजातहरु छानविन गर्दा देहाय बमोजिम भएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले दरखास्त परेको मितिले तीस दिनभित्र त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गरि अनुसुचि-२ को ढाँचामा प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ ।

(क) दरखास्त साथ पेश भएको विनियम यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको विनियम बमोजिम रहेको,

(ख) प्रस्तावित सहकारी संस्था सहकारी मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरुप सञ्चालन हुन सक्ने आधार रहेको,

(ग) सहकारी संस्था समुदायमा आधारित एवम सदस्य केन्द्रित भइ संचालन र नियन्त्रण हुन सक्ने स्पष्ट आधार रहेको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा प्रस्तावित सहकारी संस्थाको विनियमको कुनै कुरामा संशोधन गर्नुपर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संशोधन गर्नुपर्ने व्यहोरा खुलाई दरखास्त प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र निवेदकलाई सुचना गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखतदर्ता भइ सञ्चालनमा रहेका गाँउपालिका भित्र कार्यक्षेत्र कायम गरिएका सहकारी संस्था यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।

(४) यस दफा बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाले पालना गर्नु पर्ने गरि कुनै शर्त तोक्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम शर्त तोकिएकोमा सोको पालना गर्नु सम्बन्धित सहकारी संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि महानगरपालिका र उपमहानगरपालिकाको हकमा एक वडामा वा नगरपालिका वा गाँउपालिकामा तोकिएको मापदण्ड बमोजिम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था दर्ता गरिनेछ ।

७. दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने :- (१) दफा ६ को उपदफा (१) मा उल्लेखित अवस्था नभएमा, सोही दफा बमोजिम विनियम संशोधनको लागी सुचना दिएको अवधिभित्र निवेदकले संशोधन गर्न अस्वीकार गरेमा त्यस्तो सुचना पाएको मितिले तीस दिनभित्र विनियम संशोधन नगरेमा वा सुचनामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेगरि विनियम संशोधन नगरेमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेकोमा दर्ता अधिकारीले कारण खुलाइ तीन दिन भित्र सोको जानकारी सम्वन्धीत निवेदकहरुलाई दिनु पर्नेछ ।

८. सहकारी संस्था संगठीत संस्था हुने :- (१) सहकारी संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको काम कारबाहीको लागी एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) सहकारी संस्थाले यस ऐनको अधीनमा रही व्याक्ति सरह चलअचल सम्पती प्राप्त, उपभोग, विक्री वा अन्य व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामवाट नालिस उजुर गर्न र सो उपर पनि सोहि नामवाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

(५) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह करार गर्न सक्नेछ ।

९. सहकारी संस्थाको कार्यक्षेत्र :- (१) दर्ता हुँदाका बखत सहकारी संस्थाको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने संस्थाको हकमा एक वडा

(ख) अन्य संस्थाको हकमा एक वडा वा देहायका आधारमा तीन वडासम्म

(१) सदस्यहरु बिच स्वावलम्बनको पारस्परिक अभ्यासको लागी आपसी साझा बन्धन

(२) व्यवसायीक स्तरमा सेवा संचालन गर्न आवस्यक सदस्य संख्या

(३) संस्था संचालनमा सदस्यको सहभागीतामुलक लोकतान्त्रीक नियन्त्रण कायम हुने गरि पायक पर्ने स्थल

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए पनि संस्थाले दर्ता भई व्यवसायीक सेवा प्रारम्भ गरेको दुईबर्ष पछि देहायका आधारमा जोडिएको भौगोलिक क्षेत्र कायम रहने गरि आफ्नो कार्यक्षेत्र थप वडाहरुमा विस्तार गर्न सक्नेछ ।

(क) संस्थाको व्यवसायीक क्रियाकलापको विकास क्रममा सदस्यता वडाउन थप कार्यक्षेत्र आवस्यक परेको ।

(ख) संस्थाको कार्य संचालनमा सदस्यको प्रत्यक्ष नियन्त्रण कायम राख्न रचनात्मक उपायहरु अवलम्वन गरिएको

(ग) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा मापदण्ढ अनुसार भएको

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको कार्यक्षेत्रका वडाहरुमा व्यवसायीक सेवा सञ्चालन नभएको वा जम्मा कारोवारको तोकिएको रकम वा अनुपात भन्दा कम रकम वा अनुपातको व्यवसायीक सेवा सञ्चालन भएको देखिएको खण्डमा दर्ता गर्ने अधिकारीले व्यवसायीक सेवा सञ्चालन भएका वडा मात्र कार्यक्षेत्र कायम गर्ने गरि विनियम संशोधन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (३) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएकोमा सहकारी संस्थाले एक बर्षभित्र विनियम संशोधन गरि आफ्नो कार्यक्षेत्र पुन निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।

(८) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सहकारी संस्थाले स्वेच्छिक रुपमा जुनसुकै समय कार्यक्षेत्र घटाउने गरी पुन निर्धारण गर्न विनियम संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(९) कार्यक्षेत्र पुननिर्धारण सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१०. जानकारी दिनु पर्ने :- गाँउपालिका भन्दा बढी कार्यक्षेत्र कायम राखी दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका संस्थाहरुले गाँउपालिकामा सेवा सञ्चालन गर्दा सञ्चालित सेवाको विवरण सहित दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

११. विषयगत आधारमा वर्गीकरण :- (१) सहकारी संस्थाको वर्गीकरण देहायबमोजिम हुनेछ ।

(क) उत्पादक संस्था :- कृषि, दुग्ध, चिया, कफी, उखु, फलफुल र माछापालन विशेषका बिषयगत र अगुवावाली एवम उत्पादनको योजना समेतका आधारमा अन्य उत्पादनमुलक संस्था

(ख) उपभोक्ता संस्था :- उपभोक्ता भण्डार, बचत तथा ऋण उर्जा र स्वास्थ्य विशेषका विषयगत र प्राथामिक आवस्यकता एवम सेवाको योजना समेतका आधारमा अन्य उपभोगजन्य संस्था

(ग) श्रमिक संस्था :- हस्तकला, खाद्य परिकार, औद्योगीक उत्पादन, भोजनालय र श्रम करार विषेशका बिषयगत र सिप वा श्रमको विषेशता एवम स्वरोजगारीको योजना समेतका आधारमा अन्य श्रममा आधारित संस्था

(घ) बहुउदेस्यीय संस्था :- उत्पादन, उपभोग र श्रम वा सिपमा आधारित स्वरोजगारीका सेवा समेत सञ्चालन गर्ने अन्य बहुमुखी संस्था

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लेखित बिषयमा विशिष्टीकरण, आम प्रचलन र अभ्यासको विकासक्रम समेतको आधारमा तेकिएबमोजिमका बिषयहरु थप गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) बमोजिम अन्य संस्थाहरु गठन गर्न वाधा पर्नेछैन ।

१२. कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्ने :- (१) दफा ६ बमोजिम दर्ता प्रमाण पत्र प्राप्त गरेपछि संस्थाले आफ्नो उदेस्य प्राप्तीका लागी यस ऐन र विनियमको अधिनमा रहि आवस्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(२) प्रचलित कानुनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न छुट्टै संस्था दर्ता गर्नुपर्ने छैन

तर त्यस्तो कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न प्रचलित कानुन बमोजिम अनुमतिपत्र, स्वीकृती वा इजाजतपत्र लिनु पर्ने रहेछ भने सो बमोजिम अनुमतीपत्र स्वीकृती वा इजाजत पत्र लिएर मात्र कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम संस्थाले प्रचलित कानुन बमोजिम अधिकार पाएको निकाय वा अधिकारीवाट अनुमतिपत्र, स्वीकृती, वा इजाजतपत्र प्राप्त गरेमा पन्ध्र दिन भीत्र सो को जानकारी दर्ता गर्नेलाई दिनु पर्नेछ ।

(५) दुइ वा दूइभन्दा बढी संस्थाले सयुक्त वा साझेदारीमा आफ्नो उत्पादन वा सेवाको बजारीकरणको लागी यस ऐनको अधीनमा रही कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. दायित्व सीमित हुने :- (१) सहकारी संस्थाको कारोवारको सम्बन्धमा सदस्यको दायित्व निजले खरिद गरेको वा खरिद गर्न स्वीकार गरेको शेयरको अधिकतम रकम सम्म मात्र सिमित रहनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको नाममा सहकारी र नामको अन्त्यमा लिमिटेड शव्द राख्नु पर्नेछ ।

१४.सहकारीका मुल्य मान्यता र सिद्धान्त पालना गर्नु पर्ने :- सहकारी संस्थाको गठन तथा सञ्चालन गर्दा सहकारीका मुल्य, मान्यता र सिद्धान्तको पालना गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

संस्थाकाा उदेस्य तथा कार्य

१५. संस्थाको उदेस्य :- कार्यक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रित भई आफ्ना सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक उन्नयन गर्नु संस्थाको मुख्य उदेस्य हुनेछ ।

१६. संस्थाको कार्य :- संस्थाको कार्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सहकारीका मुल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरुको पालना गर्ने गराउने ।

(ख) सदस्यको हित प्रवर्दन गर्ने गरी व्यवसायीक सेवाहरु प्रदान गर्ने ।

(ग) सदस्यलाई शिक्षा, सुचना र तालिम प्रदान गर्ने ।

(घ) संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरी गुणस्तर सुधार, आर्थिक स्थायित्व जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

(ङ) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लागु गर्ने ।
(च) संस्थाको व्यवसायीक प्रवर्द्धन तथा विकास सम्वन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।
(छ) मन्त्रलाय, रजिष्टार, प्रादेशिक रजिष्टार, स्थानिय तह वा दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्देशन पालना गर्ने गराउने ।
(ज) विनियममा उल्लेखित कार्यहरु गर्ने ।

परिच्छेद-४
विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि

१७. विनियम वनाउनु पर्ने :- (१) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कार्यविधिको अधिनमा रही आफ्नो कार्य सञ्चालनको लागी विनियम बनाउनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भए पछि लागु हुनेछ ।

१८. आन्तरिक कार्यविधि वनाउन सक्ने :- (१) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि र विनियमको अधीनमा रही आवस्यकता अनुसार आफ्नो आन्तरीक कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम आन्तरीक कार्यविधि सम्वन्धीत संस्थाको साधारणसभाले स्वीकृत गरेपछि लागु हुनेछ ।

१९. विनियम र आन्तरीक कार्यविधिमा संशोधन :- (१) संस्थाको साधारणसभाको कुल सदस्य संख्याको बहुमतवाट विनियम र आन्तरीक कार्यविधि संशोधन हुन सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम संशोधन भएको विनियम वा आन्तरीक कार्यविधि दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि लागु हुनेछ ।

परिच्छेद-५
सदस्यता

२०. संस्थाको सदस्यता :- (१) अठार बर्ष उमेर पुरा गरेका देहाय बमोजिमका नेपाली नागरीकहरु संस्थाको सदस्य हुन सक्नेछन ।
(क) संस्थाको कम्तीमा एक शेयर खरिद गरेको ।
(ख) संस्थाको विनियममा उल्लेखित शर्तहरु पालना गर्न मन्जुर गरेको ।
(ग) संस्थाको जिम्मेवारी पालन गर्न मन्जुर भएको ।
(घ) संस्थाले गरेको कारोवार सँग प्रतिष्प्रर्धा हुने गरि कारोवार नगरेको ।
(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका निकायहरु, स्थानिय तहका साथै संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्रका सामुदायीक वा सहकारी विद्यालय, गुठी, स्थानिय क्लव, स्थानिय तहमा गठन भएका उपभोक्ता समुहहरु संस्थाको सदस्य हुन वाधा पर्ने छैन ।
(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि स्वास्थ्य सहकारी संस्थामा सहकारी संस्थाले सदस्यता लिन वाधा पर्ने छैन ।

२१. सदस्यता प्राप्त गर्न निवेदन दिनु पर्ने :- (१) संस्थाको सदस्यता लिन चाहाने सम्बन्धीत व्यक्तिले संस्थाको समिती समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेको मितिले पैतीस दिन भीत्र समितीले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत वनेको नियम तथा विनियमको अधिनमा रहि सदस्यता प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नु पर्दछ ।
(३) उपदफा (२) बमोजिम निर्णय गर्दा समितीले सदस्यता प्रदान नगर्ने निर्णय गरेमा सो को कारण खोली सातदिन भीत्र निवेदकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी पाएको मितिले तीस दिनभीत्र सम्वन्धीत व्यक्तिले त्यस्तो संस्था दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त उजुरी छानविन गर्दा निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नु पर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नका लागी सम्वन्धीत संस्थालाई आदेश गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम आदेश भएमा सो आदेश प्राप्त गरेको सात दिन भीत्र सम्बन्धीत संस्थाले निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गरि सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई गराउनु पर्नेछ ।

२२. सदस्यता हुन नपाउने :- (१) कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा बढि संस्थाको सदस्य हुन पाउने छैन ।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा बढि संस्थाको सदस्य रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले तीनबर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सदस्यता कायम राख्नु पर्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै संस्थामा नेपाल सरकारको निकाय वा दफा २० को उपदफा (२) मा उल्लेख भए देखि बाहेकको अन्य कुनै कृतिम व्यक्ति सदस्य भएको भए पाँचबर्ष भित्र सदस्यता अन्त्य गर्नु पर्नेछ ।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि दर्ता भएको स्वास्थ्य र शिक्षा सहकारी संस्थाको हकमा यो उपदफा लागु हुनेछैन ।

२३. सदस्यताको समाप्ती :- (१) कुनै सदस्यको सदस्यता देहायको अवस्थामा समाप्त हुनेछ ।

(क) सदस्यले आफ्नो सदस्यता त्याग गरेमा

(ख) लगातार बार्षिक साधारणसभामा तिन पटक सम्म अनुपस्थित भएमा

(ग) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गर्नु पर्ने प्रावधानको वारम्वार उलङघन गरेमा ।

(घ) संस्थाको सदस्यको हकमा दफा २० बमोजिम योग्यता नभएमा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै सदस्यले संस्थावाट प्राप्त वा भूक्तान गर्नु पर्ने कुनै रकम भएमा सो फरफराक नभएसम्म वा निजले लिएको ऋण, तिर्नु पर्ने कुनै दायित्व वा अन्य कुनै सदस्यको तर्फ वाट धितो वा जमानत बसेकोमा सो को दायित्व फरफराक नभएसम्म निजको सदस्यता समाप्त हुनेछैन ।

(३) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि साधारण सभा बोलाउने निर्णय भइ सकेपछि साधारणसभा सम्पन्न नभएसम्म कसैलाई पनि सदस्यता बाट हटाउन सकिने छैन ।

२४. सुविधा प्राप्त गर्न नसक्ने :- कुनै सदस्यले सहकारी संस्थालाई तिर्नु पर्ने कुनै दायित्व निर्धारित समय भित्र भुक्तान नगरेमा वा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम तथा विनियम बमोजिम सदस्यले पालन गर्नु पर्ने व्यवस्थाको वारम्वार उल्लङघन गरेमा त्यस्तो सदस्यले अन्य सदस्य सरहको सुबिधा प्राप्त गर्न सक्ने छैन ।

परिच्छेद-६

साधारणसभा, समिती तथा लेखा सुपरिवेक्षण समिती

२५. साधारणसभा :- (१) सहकारी संस्थाको सर्वोच्च अङ्गको रुपमा साधारणसभा रहनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाका सवै सदस्यहरु साधारणसभा सदस्य हुनेछन ।

(३) सहकारी संस्थाको साधारणसभा देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) प्रारम्भीक साधारणसभा

(ख) बार्षिक साधारणसभा

(ग) बिषेश साधारणसभा

२६. प्रारम्भीक साधारणसभाको काम कर्तव्य अधिकार :- प्रारम्भिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) प्रारम्भिक साधारणसभा हुने अघिल्लो दिन सम्मको काम कारवाही र कारोबारको जानकारी लिने ।

(ख) चालु आर्थिक बर्षको लागी बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने ।

(ग) प्रतिवेदन तथा वित्तिय विवरण अनुमोदन गर्ने ।

(घ) विनियममा उल्लेख भए बमोजिम समिती वा लेखा सुपरिवेक्षण समितीको निर्वाचन गर्ने ।

(ङ) आन्तरीक कार्यविधि पारीत गर्ने ।

(च) लेखा परिक्षक नियुक्ती र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने ।

(छ) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

२७. बार्षिक साधारणसभाको काम कर्तव्य र अधिकार :- बार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने ।

(ख) बार्षिक लेखा परिक्षण प्रतिवेदन अनुमोदन गर्ने ।

(ग) समिती वा लेखा परिक्षण सुपरिक्षण समितीको निर्वाचन तथा विघटन गर्ने ।

(घ) सञ्चालक वा लेखा सुपरिक्षण समितीको संयोजक वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने ।

(ङ) समिती वा लेखा सुपरिक्षण समितीको बार्षिक प्रतिवेदन पारित गर्ने ।

(च) विनियम संशोधन तथा आन्तरीक कार्यविधी पारित गर्ने ।

(छ) लेखा परिक्षकको नियुक्ती र निजको पारिश्रमीक निर्धारण गर्ने ।

(ज) संस्था एकिकरण वा विघटन सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

(झ) पारिश्रमीक लगायतका सुविधा तोक्ने ।

(ञ) ऋण तथा अनुदान प्राप्त गर्ने सम्वन्धमा निर्णय गर्ने ।

(ट) सदस्यको दायित्व मिनाहा दिने ।

(ठ) समितीलाई आवस्यक निर्देशन दिने ।

(ड) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

२८. साधारणसभाको बैठक :- (१) समितीले सहकारी संस्था दर्ता भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रारम्भिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ । (२) समितीले प्रत्येक आर्थिक बर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र बार्षिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(३) समितीले देहायको अवस्थामा विषेश साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(क) ऋण तथा अनुदान प्राप्त गर्ने सम्वन्धमा निर्णय गर्न ।

(ख) संस्थाको काम विषेशले साधारणसभा वोलाउनु पर्ने भएमा

(ग) दफा ३८ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम लेखा सुपरिवेक्षण समितीको सिफारिसमा

(घ) कुनै सञ्चालकले विषेश साधारणसभा बोलाउन पेस गरेको प्रस्ताव समितीद्धारा पारित भएमा

(ङ) समितीले कुनै खास कामको लागी विषेश साधारणसभा वोलाउने निर्णय गरेमा

(च) विषेश साधारणसभा वोलाउनु पर्ने कारण खुलाई पन्ध्र प्रतिशत सदस्यले समिती समक्ष निवेदन दिएमा

(छ) दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएमा

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएपनि संस्थाको सञ्चालक वा व्यवस्थापकबाट आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरी संस्था सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न भएको अवस्थामा दर्ता गर्ने अधिकारीलाई

जानकारी दिई साधारण सदस्यहरु मध्येबाट बहुमत सदस्य उपस्थित भई विषेश साधारण सभा गर्न सकिनेछ ।

२९. विषेश साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्ने :- (१) संस्थाको निरीक्षण वा सुपरिवेक्षण गर्दा वा कसैको उजुरी परि छानविन गर्दा देहायको अवस्था देखिन आएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाको समितीलाई साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(क) सहकारीको मुल्य, मान्यता तथा सिद्धान्त विपरित कार्य गरेमा

(ख) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम तथा आन्तरीक कार्यविधि विपरीत कार्य गरेमा

(ग) दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा

(घ) दफा ३१ को उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारले आदेश दिएमा

(२) उपदफा (१) बमोजिम साधारणसभा वोलाउन निर्देशन प्राप्त भएमा समितीले सो निर्देशन प्राप्त भएको मितिले पैतिस दिनभित्र साधारण सभाको वैठक वोलाउनु पर्नेछ र साधारणसभाको वैठकमा उजुरी वा निरिक्षणका क्रममा देखिएका विषयमा छलफल गरी सो को प्रतिवेदन दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा उल्लेखित अवधि भित्र समितीले साधारणसभा नवोलाएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो साधारणसभा वोलाउन सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाको साधारणसभाका लागी गणपुरक संख्या तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत हुनेछ ।

तर पहिलो पटक डाकिएको साधारणसभामा गणपुरक संख्या नपुगेमा त्यसको सातदिन भीत्र दोश्रो पटक साधारणसभा वोलाउनु पर्ने र यसरी दोश्रो पटक बोलाइएको साधारणसभामा संचालक समितीको बहुमत सहित एक तिहाइ साधारण सदस्यहरुको उपस्थिती भएमा साधारणसभाको गणपुरक संख्या मानिनेछ ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दफा २८ को (४) मा भएको व्यवस्था सोहिअनुसार हुनेछ

(६) दुइ हजार वा सो भन्दा बढी सदस्य भएको संस्थाले साधारणसभा गर्दा समान कार्यसुचीमा तोकिए बमोजिम सदस्य संख्याको आधारमा वडा वडा वा अन्य पायकको स्थानमा संचालक सदस्यहरुलाई पठाई साधारणसभा गर्न र त्यस्तो सभाको निर्णय प्रमाणित गर्न प्रतिनिधिहरु छनौट गरि त्यस्ता प्रतिनिधिहरुको उपस्थितीको सभाले अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

३०. सञ्चालक समिती :- (१) सहकारी संस्थामा साधारणसभावाट निर्वाचित एक सञ्चालक समिती रहनेछ । तर एउटै व्यक्ति लगातार एउटै पदमा दुइ पटक भन्दा वढी सञ्चालक हुन पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितीमा उपलव्ध भए सम्म कम्तीमा तेत्तिस प्रतिशत महिला सदस्यको प्रतिनिधित्व सुनिस्चीत गर्नु पर्नेछ ।

(३) एउटै परिवारको एकभन्दा बढी सदस्य एकै अवधीमा सञ्चालक तथा लेखा समितीको पदमा उम्मेद्धवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।

(४) कुनै संस्थाको सञ्चालक सोही संस्थाको कर्मचारी वा आफ्नो संस्थाले सदस्यता लिएको सहकारी संघ वा बैङ्क बाहेक अर्को कुनै संस्थाको सञ्चालक बन्न पाउने छैन ।

तर बार्षिक दुइ करोड रुपैया भन्दा कमको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको सञ्चालकले त्यस्तो सहकारी संस्थामा कर्मचारीको रुपमा काम गर्न बाधा पर्ने छैन । बार्षिक दुइ करोड भन्दा बढी कारोवार गर्ने संस्थामा कुनै सञ्चालक कर्मचारी रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले दुइ बर्ष भित्र त्यस्तो सञ्चालकले त्यस्तो पद त्याग गरी अर्को कर्मचारीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै व्यक्ति एक भन्दा बढी संस्थाको सञ्चालक वा सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी भएकोमा यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक बर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सञ्चालक वा कर्मचारी रहनु पर्नेछ ।

(६) समितीको कार्यअवधि देहाय बमोजिम चार बर्षको हुनेछ ।

३१. सञ्चालक समितीको निर्वाचन :- (१) समितीले आफ्नो कार्यअवधी समाप्त हुनु अघि अर्को समितीको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितीको निर्वाचन नगराएको जानकारी प्राप्त भएमा त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएको मितिले छ महिना भित्र समितीको निर्वाचन गराउन दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धी समितीलाई आदेश दिन सक्नेछ

(३) उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएकोमा सम्बन्धीत समितीले सो आदेश बमोजिमको समय अवधी भित्र समितीको निर्वाचन गराई दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समितीको निर्वाचन नगराएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्था सदस्य रहेको माथिल्लो संघ भए सो संघको प्रतिनिधि समेतलाई सहभागी गराई समितीको निर्वाचन सम्बन्धी सम्पुर्ण कार्य गर्ने गराउनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम निर्वाचन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु सम्बन्धीत समितीका पदाधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निर्वाचन गराउदा लागेको सम्पुर्ण खर्च सम्बन्धीत संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम समितीको अर्को निर्वाचन नभएसम्मको लागी समितीले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्नेछ ।

३२. समितीको काम, कर्तव्य र अधिकार :- यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सहकारीका मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त बमोजिम सहकारी संस्थाको सञ्चालन गर्ने ।

(ख) आर्थिक तथा प्रसाशनीक कार्य गर्ने गराउने ।

(ग) प्रारम्भीक साधारणसभा, बार्षिक साधारणसभा तथा विषेश साधारण सभा बोलाउने ।

(घ) साधारणसभाका निर्णयहरु कार्यन्वयन गर्ने गराउने ।

(ङ) संस्थाको निति, योजना, बजेट तथा बार्षिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी साधारण सभा समक्ष पेस गर्ने ।

(च) संस्थाको सदस्यता प्रदान गर्ने तथा सदस्यतावाट हटाउने ।

(छ) शेयर नामसारी तथा फिर्ता सम्वन्धी कार्य गर्ने ।

(ज) सम्बन्धीत संघको सदस्यता लिने ।

(झ) विनियम तथा आन्तरीक कार्य विधि तयार गरि साधारणसभामा पेस गर्ने ।

(ञ) संस्थाको कार्यक्षेत्रभित्र संस्थाको कारोवार वा व्यवसायको हित प्रवर्द्धनको लागी आवस्यक कार्य गर्ने गराउने ।

३३. सञ्चालक पदमा बहाल नरहने :- देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालक आफ्नो पदमा बहाल रहन सक्नेछैन ।

(क) निजले दिएको राजीनामा स्वीकृत भएमा ।

(ख) निजलाई दफा ३४ को उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालकवाट हटाउने निर्णय भएमा ।

(ग) निज अर्को संस्थाको सञ्चालक रहेमा ।

(घ) निज सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी रहेमा
तर दफा ३० को उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा लेखिएको कुरामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।
(ङ) निज सोही वा अर्को संस्थाको लेखा सुपरिवेक्षण समितीको पदमा रहेमा ।
(च) निजको मृत्यु भएमा ।

३४. सञ्चालकलाई पदवाट हटाउन सक्ने :- (१) साधारणसभाले बहुमतको निर्णयवाट देहायको अवस्थामा सञ्चालकलाई समितीको सञ्चालक पद बाट हटाउन सक्नेछ ।
(क) आर्थिक हिनामिना गरी सम्बन्धीत संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा
(ख) अनधिकृत तवरले सम्बन्धीत संस्थाको कारोवार सम्बन्धी बिषयको गोपनियता भङ्ग गरेमा
(ग) सम्बन्धीत संस्थाको कारोवार र व्यवसाय सँग प्रतिष्पर्धा हुने गरी समान प्रकृतिको कारोवार वा व्यवसाय गरेमा
(घ) सम्बन्धीत संस्थाको अहित हुने कुनै कार्य गरेमा
(ङ) निज शारिरिक वा मानसिक रुपमा काम गर्न नसक्ने भएमा
(च) कुनै सञ्चालकमा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा उल्लेखित योग्यता नरहेमा
ँ२) कुनै सञ्चालकलाई समितीको पदवाट हटाउने निर्णय गर्नु अघि त्यस्तो सञ्चालकलाई साधारण सभा समक्ष सफाई पेस गर्ने मनासिव माफीको मौका दिइनेछ ।
(३) उपदफा (२) बमोजिम अवधि भित्रै कुनै सञ्चालकले सफाई पेस नगरेमा वा निजले पेश गरेको सफाई सन्तोषजनक नभएमा साधारणसभाले त्यस्तो सञ्चालकलाई पदवाट हटाउन सक्नेछ ।
(४) उपदफा (३) बमोजिम सञ्चालकको पदवाट हटाइएको सदस्य समितीको दुई कार्यकालसम्मको निर्वाचनमा उम्मेद्धवार वन्न पाउने छैन ।
(५) उपदफा (३) बमोजिम कुनै सञ्चालक पदवाट हटेमा त्यस्तो पदमा साधारणसभाले बाँकी अवधीका लागी अर्को सञ्चालकको निर्वाचन गर्नेछ ।

३५. निजि स्वार्थ समावेस भएको निर्णय प्रकृयामा संलग्न हुन नहुने :- (१) सञ्चालकले आफ्नो निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रकृयामा संलग्न हुनुहुदैन ।
(२) सञ्चालकले आफुलाई मात्र व्यक्तिगत फाइदा हुनेगरी संस्थामा कुनै कार्य गर्न गराउन हुदैन ।
(३) कुनै सञ्चालकले उपदफा (१) को बिपरित हुने गरि वा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भन्दा बाहिर गई कुनै काम कारवाही गरे गराएमा त्यस्तो काम कारवाही प्रति त्यस्तो सञ्चालक व्यक्तिगत रुपमा उत्तरदायी हुनेछ र त्यस्तो काम कारवाही वाट संस्थाको सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी हुन गएको रहेछ भने त्यस्तो हानी नोक्सानी निजको जायजेथावाट असुल उपर गरिनेछ ।
३६. समितीको विघटन :- (१) साधारणसभाले देहायको अवस्थामा समितीको विघटन गर्न सक्नेछ ।
(क) समितीको वदनियतपुर्ण कार्यवाट संस्थाको कारोवार जोखिममा परेमा
(ख) संस्थाले तिर्नु पर्ने दायित्व तोकिएको समय भित्र भुक्तान गर्न नसकेमा
(ग) विनियममा उल्लेखित उदेस्य र कार्य बिपरितको कार्य गरेमा
(घ) समितीले आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरेमा
(ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा उल्लेखित शर्त वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन बारम्बार उलङ्घन गरेमा
(२) उपदफा (१) बमोजिम समिती विघटन भएमा साधारणसभाले नया समितीको निर्वाचन गर्नेछ ।
(३) समितीले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा वा दफा २९ को उपदफा (२) बमोजिम पेस भएको प्रतिवेदन समेतको

आधारमा दर्ता गर्ने अधिकारीले समितीलाई उजुरी वा निरिक्षणको क्रममा देखिएका विषयवस्तुको गाम्भिर्यताको आधारमा बढीमा छ महिनाको समय दिइ सुधार गर्ने मौका दिन सक्नेछ र त्यस्तो समयावधी भीत्र पनि सुधार नगरेमा त्यस्तो समिती विघटन गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समिती विघटन भएमा त्यसरी विघटन गरिएको मितिले तीन महिना भित्रमा अर्को समितीको निर्वाचन सम्पन्न गराउन र त्यस्तो निर्वाचन नभएसम्म संस्थाको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले तोकिए बमोजिमको एक तदर्थ समिती गठन गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम अर्को समितीको निर्वाचन गराउँदा लागेको सम्पुर्ण खर्च सम्वन्धीत संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

३७. लेखा सुपरिवक्षण समितीको गठन :- (१) संस्थामा आन्तरीक नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ गर्न तोकिए बमोजिमको योग्यता पुगेका एकजना संयोजक र दुइजना सदस्यहरु रहने गरी साधारणसभाले निर्वाचनबाट लेखा सुपरिवेक्षण समिती गठन गर्नेछ ।

(२) एउटै परिवारको एकभन्दा बढी व्यक्ति एकै अवधीमा एउटै संस्थाको सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितीको संयोजक वा सदस्य पदमा उम्मेद्धवार बन्न र निर्वाचित हुन सक्नेछैन ।

<u>३८. लेखा सुपरिवेक्षण समितीको काम, कर्तव्य र अधिकार :-</u> (१) लेखा सुपरिवेक्षण समितीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) प्रत्येक चौमासिकमा सहकारी संस्थाको आन्तरीक लेखा परिक्षण गर्ने गराउने

(ख) आन्तरीक लेखा परिक्षण गर्दा लेखापरिक्षणका आधारभुत सिद्धान्तको पालना गर्ने गराउने

(ग) वित्तिय तथा आर्थिक कारोवारको निरिक्षण तथा मुल्याङ्कन गर्ने गराउने

(घ) समितीको काम कारवाहीको नियमित सुपरिवेक्षण गर्ने र समितीलाई आवस्यक सुझाव दिने

(ङ) साधारणसभाको निर्देशन, निर्णय तथा समितीका निर्णय कार्यन्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने

(च) लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन र समितीको काम कारवाहीको सुपरिवेक्षण सम्वन्धी बार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने ।

(छ) आफुले पटक पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन नभएको कारणवाट कुनै संस्थाको हितमा प्रतिकुल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पतीको व्यापक रुपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्था गम्भीर आर्थिक संकटमा पर्न लागेकोमा सो को कारण खुलाई विशेष साधारणसभा बोलाउन समिती समक्ष सिफारिस गर्ने ।

(ज) आवस्यक परेमा आन्तरीक लेखा परीक्षक नियुक्तीका लागी तीन जनाको नाम सञ्चालक समितीमा सिफारिस गर्ने ।

(२) लेखा सुपरिक्षण समितीको संयोजक वा सदस्य संस्थाको दैनिक आर्थिक प्रशासनिक कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

परिच्छेद-७

<u>बचत तथा ऋण परिचालन</u>

<u>३९. सदस्य केन्द्रित भई बचत तथा ऋणको कारोवार गर्नु पर्ने :-</u> (१) संस्थाले आफ्ना सदस्यहरुको मात्र बचत स्वीकार गर्न, सोको परिचालन गर्न र सदस्यलाई मात्र ऋण प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने गरी दर्ता भएको संस्था बाहेक अन्य विषयगत वा बहुउदेस्यीय संस्थाले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्न पाउने छैन ।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि बहुउदेस्यीय वा विषयगत संस्थाको रुपमा दर्ता भई मुख्य कारोवारको रुपमा बचत तथा ऋणको कारोवार गर्दै आएको भए त्यस्तो संस्थाले तीन बर्ष भीत्रमा बचत तथा

ऋणको मुख्य कारोवार नहुने गरि दर्ता हुँदाका बखतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोवार गर्ने गरी संस्था सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(३) संस्थाले सदस्यलाई प्रदान गर्ने ऋणमा सेवा शुल्क र नविकरण शुल्क लिन पाइने छैन ।

(४) बचत र ऋणको व्याजदर बिचको अन्तर छ प्रतिशतभन्दा बढी हुने छैन ।

(५) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने व्याजलाई मुल पुँजीकृत गरी सोको आधारमा व्याज लगाउन पाइने छैन ।

(६) संस्थाले कुनैपनि कम्पनीको शेयर खरिद गर्न सक्नेछैन । तर

(१) संस्थाको दायीत्वप्रति प्रतिकुल नहुने गरी संस्थाले स्वप्रयोजनको लागी अचल सम्पती खरीद तथा पुर्वाधार निर्माण एवम संस्था र सदस्यहरुको हितमा उत्पादन र सेवाको क्षेत्रमा प्राथामिक पुँजी कोष परिचालन गर्न वाधा पर्ने छैन ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै संस्थाले कुनै कम्पनीको शेयर खरिद गरेको भएमा त्यस्तो शेयर यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक बर्ष अवधी भीत्र हस्तान्तरण गरी सक्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि दर्ता भएका साना किसानद्धावरा प्रवर्द्धित वित्तिय संस्थाको शेयर खरिद गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(४) संस्थाले शेयर पुँजी कोषको दश गुणासम्म बचत संकलन गर्न सक्नेछ ।

(५) संस्थाले दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधी व्यतीत नभई ऋण लगानी गर्न सक्नेछैन ।

४०. सन्दर्भ व्याजदर सम्वन्धी व्यवस्था :- (१) संघिय कानुन बमोजिम रजिष्ट्रारले बचत तथा ऋणको सन्दर्भ व्याजदर तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको सन्दर्भ व्याजदर संस्थाका लागी निर्देशक व्याजदर हुनेछ ।

४१. व्यक्तिगत बचतको सिमा :- संस्थामा सदस्यको व्यक्तिगत बचतको सिमा तीस लाख सम्म हुनेछ ।

आर्थिक श्रोत परिचालन

४२. शेयर विक्री तथा फिर्ता सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) संस्थाले आफ्नो सदस्यलाई शेयर विक्री गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाले एकै सदस्यलाई आफ्नो कुल शेयर पुँजीको बीस प्रतिशत भन्दा बढी हुने गरी शेयर बिक्री गर्न सक्ने छैन ।

तर नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानिय तहको पुर्ण वा आंशिक स्वमित्व वा नियन्त्रण भएको संस्था वा निकायको हकमा यो बन्देज लागु हुने छैन ।

(३) संस्थाको शेयरको अंकित मुल्य प्रति शेयर एक सय रुपैया हुनेछ ।

(४) संस्थाको शेयर पुँजी विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(५) संस्थाले खुला वजारमा शेयर बिक्री गर्न पाउने छैन ।

(६) संस्थाको मुलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर सोही संस्थाको ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वापत लिलाम बिक्री गरिने छैन ।

४३. रकम फिर्ता तथा खाता सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) कुनै सदस्यले संस्थाको सदस्यता त्यागी रकम फिर्ता लिन चाहेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व भुक्तान गरेको मितिले तीन महिनाभीत्र निजको बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै पनि सदस्यले संस्थामा जम्मा गरेको बचत फिर्ता माग गरेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व कट्टा गरि बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(३) संस्थाले बचत खाताहरु मात्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

४४. ऋण वा अनुदान लिन सक्ने :- (१) संस्थाले बैङ्क वा वित्तिय संस्था वा अन्य निकायवाट ऋण वा अनुदान लिन वा त्यस्तो निकायसँग साझेदारीमा काम गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विदेशी बैङ्क वा निकायवाट ऋण वा अनुदान लिनु अघि गाउँपालिका को सिफारिसमा संघिय कानुन बमोजिम स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-१०

संस्थाको कोष

४६. संस्थाको कोष :- (१) संस्थाको कोषमा देहायवमोजिको रकम रहनेछ ।

(क) शेयर बिक्रीवाट प्राप्त रकम

(ख) बचतको रुपमा प्राप्त रकम

(ग) ऋणको रुपमा प्राप्त रकम

(घ) नेपाल सरकारवाट प्राप्त अनुदान रकम

(ङ) विदेशी सरकार वा अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थावाट प्राप्त अनुदान वा सहायताको रकम

(च) व्यवसायीक कार्यबाट आर्जित रकम

(छ) सदस्यता प्रवेश शुल्क

(ज) संस्थाको नाममा प्राप्त हुने अन्य जुनसुकै रकम

४७. जगेडा कोष :- (१) संस्थामा एक जगेडा कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमको कोष रहनेछ ।

(क) आर्थिक बर्षको खुद बचत रकमको कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम

(ख) कुनै संघ, संस्था वा निकायले प्रदान गरेको पुँजीगत अनुदान रकम

(ग) स्थीर सम्पती बिक्रिवाट प्राप्त रकम

(घ) अन्य श्रोतवाट प्राप्त रकम

(३) उपदफा (१) बमोजिमको जगेडा कोष अविभाज्य हुनेछ ।

४८. संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष :- (१) संस्थामा एक संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष रहनेछ ।

(२) दफा ४७ बमोजिमको जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्याई बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा बार्षिक रुपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको रकम सदस्यले गरेको संघिय कानुनमा तोकिए बमोजिमको बार्षिक कारोवारको आधारमा सम्बन्धीत सदस्यलाई उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

४९. सहकारी प्रवर्द्धन कोष सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) संस्थाले सहकारी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नको लागी दफा ४७ बमोजिम जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिको रकम छुट्याई बाकी रहेको रकमको शुन्य दशमलव पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम संघिय कानुनमा व्यवस्था भए बमोजिमको सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा बार्षिक रुपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको उपयोग संघिय कानुन व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

५०. अन्य कोष सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) दफा ४६,४७,४८ र ४९ मा उल्लेखित कोषका अतिरिक्त संस्थामा सहकारी शिक्षा कोष, शेयर लाभांश कोष लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य कोषहरु रहन सक्नेछन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कोषको रकम सो कोषको उदेस्य पुर्तीका लागी विनियममा तोकिए बमोजिम उपयोग गर्न सकिनेछ ।

तर एक बर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पुँजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी हुने छैन ।

परिच्छेद-११

अभिलेख र सुचना

५१. अभिलेख राख्नु पर्ने :- (१) संस्थाले साधारणसभा, समिती तथा लेखा सुपरिवेक्षण समिती बैठकका निर्णय तथा काम कारवाहीको अद्यावधिक अभिलेख सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाले कारोवारसँग सम्वन्धीत तथा अन्य आवस्यक अभिलेखहरु तोकिए बमोजिम सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

५२. विवरण उपलव्ध गराउनु पर्ने :- (१) संस्थाले प्रत्येक वर्ष देहायका विवरणहरु सहितको प्रतिवेदन तोकिएको समयभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

(क) कारोवारको चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखा परीक्षण प्रतिवेदन

(ख) बार्षिक कार्यक्रम नीति तथा योजना

(ग) खुद बचत सम्वन्धी नीति तथा योजना

(घ) सञ्चालकको नाम तथा बाँकी कार्यअवधीको सुची

(ङ) साधारणसभाको बैठक सम्वन्धी जानकारी

(च) शेयर सदस्य संख्या र शेयरपुँजी

(छ) सञ्चालक वा सदस्यले लिएको ऋण तिर्न बाँकी रहेको रकम

(ज) दर्ता गर्ने अधिकारीले समय समयमा तोकिदिएको अन्य विवरण

परिच्छेद-१२

लेखा र लेखापरिक्षण

५३. कारोवारको लेखा :- संस्थाको कारोवारको लेखा दोहोरो लेखा प्रणालीमा आधारित र कारोवारको यथार्थ स्थिती स्पष्टरुपमा देखिने गरी संघिय कानुन बमोजिम रजिष्ट्रारले लागु गरेको लेखामान र यस ऐन बमोजिम पालना गर्नु पर्ने अन्य शर्त तथा व्यवस्था बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

५४. लेखापरिक्षण :- (१) संस्थाले प्रत्येक आर्थिक बर्षको लेखापरिक्षण सो आर्थिक बर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभीत्र प्रचलित कानुन बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरिक्षकद्धारा गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधीभित्र कुनै संस्थाले लेखापरिक्षण नगराएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको लेखा परीक्षण इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरिक्षकबाट गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम लेखापरीक्षण गराउँदा लेखापरिक्षकलाई दिनु पर्ने पारिश्रमीक लगायतको रकम सम्वन्धीत संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम लेखापरिक्षकले गरेको लेखापरिक्षण प्रतिवेदन अनुमोदनका लागी साधारणसभा समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम पेश भएको लेखापरिक्षण प्रतिवेदन साधारणसभा बाट अनुमोदन हुन नसकेमा पुनः लेखापरिक्षणको लागी साधारणसभाले दफा ५५ को अधिनमा रही अर्को लेखापरिक्षक नियुक्त गर्नेछ ।

५५. लेखा परिक्षकको नियुक्ती :- (१) संस्थाको लेखा परिक्षण सम्वन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानुन बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरिक्षकहरु मध्येवाट साधारणसभाले एकजना लेखापरीक्षक नियुक्ती गरि पारिश्रमीक समेत तोक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखापरिक्षक नियुक्त गर्दा एउटै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई लगातार तिन आर्थिक बर्ष भन्दा वढी हुने गरी नियुक्त गर्न सकिने छैन ।

५६. लेखा परिक्षकमा नियुक्त हुन नसक्ने :- (१) देहायको व्यक्ति लेखापरिक्षकमा नियुक्त हुन वा नियुक्त भइ सकेको भए सो पदमा बहाल रहन सक्नेछैन ।

(क) सहकारी संस्थाको सञ्चालक

(ख) सम्वन्धीत संस्थाको सदस्य

(ग) सहकारी संस्थाको नियमित पारिश्रमिक पाउने गरि नियुक्त सल्लाहाकार वा कर्मचारी

(घ) लेखापरिक्षण सम्वन्धी कसुरमा सजाँय पाएको तिन बर्षको अवधी भुक्तान नभएको

(ङ) दामासाहीमा परेको

(च) भ्रस्टचार, ठगी वा नैतिक पतन हुने अन्य फौजदारी कसुरमा सजाय पाएको पाँच बर्ष भुक्तान नभएको

(छ) सम्बन्धीत संस्था सँग स्वार्थ वाझिएको व्यक्ति

(२) लेखा परिक्षकले आफु नियुक्त हुनु अघि उपदफा (१) बमोजिम अयोग्य नभएको कुराको स्वघोषणा संस्था समक्ष गर्नु पर्नेछ ।

(३) कुनै लेखापरीक्षक आफ्नो कार्यकाल समाप्त नहुदै कुनै संस्थाको लेखापरिक्षण गर्न अयोग्य भएमा वा संस्थाको लेखापरिक्षकको पदमा कायम रहन नसक्ने स्थिती उत्पन्न भएमा निजले लेखापरिक्षण गर्नु पर्ने वा गरिरहेको काम तत्काल रोकी सो कुराको जानकारी लिखित रुपमा संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफाको प्रतिकुल हुने गरी नियुक्त भएको लेखापरिक्षकले गरेको लेखा परिक्षण मान्य हुने छैन ।

परिच्छेद-१३

छुट, सुविधा र सहुलियत

५७. छुट, सुविधा र सहुलियत :- (१) संस्थालाई प्राप्त हुने छुट, सुविधा र सहुलियत संघिय कानुन बमोजिम हुनेछ

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित छुट, सुविधा र सहुलियत बाहेक संस्थालाई प्राप्त हुने अन्य छुट, सुविधा र सहुलियत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१४

ऋण असुली तथा बाँकी बक्यौता

५८. ऋण असुल गर्ने :- (१) कुनै सदस्यले संस्थासँग गरेको ऋण सम्झौता वा शर्त कवुलियतको पालना नगरेमा लिखतको भाखाभित्र ऋणको सावाँ,व्याज र हर्जना चुक्ता नगरेमा वा ऋण लिएको रकम सम्वन्धीत काममा नलगाई हिनामिना गरेको देखिएमा त्यस्तो सदस्यले ऋण लिदा राखेको धितोलाई सम्वन्धीत संस्थाले लिलाम बिक्री गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आफ्नो साँवा, व्याज र हर्जना असुल उपर गर्न सक्नेछ । धितो सम्वन्धीत संस्थाले सकार गरे पस्चात पनि ऋणीले साँवा व्याज दुवै भुक्तानी गरी धितो बापतको सम्पती फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता गर्नुपर्नेछ ।

(२) कुनै सदस्यले संस्थामा राखेको धितो कुनै किसिमले कसैलाई हक छोडिदिएमा वा अन्य कुनै कारणवाट त्यस्तो धितोको मुल्य घटन गएमा त्यस्तो ऋणीलाई निश्चित म्याद दिइ थप धितो सुरक्षण राख्न लागाउन सकिनेछ

(३) उपदफा (२) बमोजिम ऋणीले थप धितो नराखेमा वा उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको धितोवाट पनि साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असुल उपर हुन नसकेमा त्यस्तो ऋणीको हक लाग्ने अन्य जायजेथावाट पनि साँवा, व्याज र हर्जना असुलउपर गर्न सकिनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम साँवा, व्याज र हर्जना असुल उपर गर्दा लागेको खर्चको रकम तथा असुलउपर भएको साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम कट्टा गरी बाँकी रहन आएको रकम सम्वन्धीत ऋणीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम कुनै संस्थाले ऋणीको धितो वा अन्य जायजेथा लिलाम बिक्री गर्दा लिलाम सकार्ने व्यक्तिको नाममा सो धितो वा जायजेथा प्रचलित कानुन बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्नको लागी सम्वन्धीत कार्यलयमा लेखि पठाउनेछ र सम्बन्धीत कार्यलयले पनि सोहि बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी सो को जानकारी सम्वन्धीत संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम धितो राखेको सम्पती लिलाम बिक्री गर्दा कसैले सकार नगरेमा त्यस्तो सम्पती सम्वन्धीत संस्था आफैले सकार गर्न सक्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम आफैले सकार गरेमा त्यस्तो सम्पती सम्वन्धीत संस्थाको नाममा रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्न सम्वन्धीत कार्यलयमा लेखी पठाउनेछ र त्यसरी लेखि आएमा सम्बन्धीत कार्यलयले सोहि बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी दिनु पर्नेछ ।

५९. कालोसुची सम्वन्धी व्यवस्था :- संस्थावाट ऋण लिइ रकमको अपचलन गर्ने वा भाखा भित्र ऋणको साँवा व्याज फिर्ता नगर्ने व्यक्तिको नाम नामेसी सहित कालोसुची प्रकाशन सम्वन्धी व्यवस्था संघिय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

६०. कर्जा सुचना केन्द्र सम्वन्धी व्यवस्था :- कर्जा सुचना केन्द्र सम्वन्धी संघिय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

६१. बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्ने :- कसैले संस्थालाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम नतिरी बाँकी राखेमा त्यस्तो रकम र सोको व्याज समेत दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथाबाट असुल उपर गरि दिन सक्नेछ ।

६२. रोक्का राख्न लेखी पठाउने :- (१) संस्था वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दफा ५८ र ६१ को प्रयोजनको लागी कुनै व्यक्तिको खाता, जायजेथाको स्वामित्व हस्तान्तरण, नामसारी वा बिक्री गर्न नपाउने गरी नपाउने गरी रोक्का राख्न सम्वन्धीत निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम रोक्काको लागी लेखी आएमा सम्बन्धीत निकायले प्रचलित कानुन बमोजिम त्यस्तो व्यक्तिको खाता, जायजेथा स्वामित्व हस्तान्तर, नामसारी वा बिक्री गर्न नपाउने गरी रोक्का राखी दिनु पर्नेछ ।

६३. अग्राधिकार रहने :- (१) कुनै व्यक्तिले संस्थालाई तिर्नु पर्ने ऋण वा अन्य कुनै दायित्व नतिरेमा त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथामा नेपाल सरकारको कुनै हक दावी भए त्यसको लागी रकम छुट्याई बाँकी रहन आएको रकममा संस्थाको अग्राधिकार रहनेछ ।

६४. कारवाही गर्न वाधा नपर्ने :- संस्थाले ऋण असुली गर्ने सम्बन्धमा कुनै व्यक्ति वा सहकारी संस्था उपर चलाएको कुनै कारवाही कारणवाट त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था उपर यस ऐन तथा प्रचलित कानुन बमोजिम कुनै कसुरमा कारवाही चलाउन रोक लगाएको मानिने छैन ।

परिच्छेद-१५

एकिकरण, विघटन तथा दर्ता खारेज

६५. एकिकरण तथा विभाजन सम्वन्धी व्यवस्था :- (१) यस ऐनको अधिनमा दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थाहरु एक आपसमा गाभी एकिकरण गर्न वा एक संस्थालाई भौगोलिक कार्य क्षेत्रको आधारमा दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थामा बिभाजन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकिकरण वा बिभाजन गर्दा सम्वन्धीत संस्थाको कुल कायम रहेका सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतवाट निर्णय हुनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम एकिकरण वा विभाजन गर्ने निर्णय गर्दा एकिकरण वा विभाजनका शर्त वा कार्यविधि समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

६६. विघटन र दर्ता खारेज :- (१) कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान भएमा साधारणसभाको तत्काल कायम रहेका दुई तिहाई बहुमत सदस्यको निर्णयबाट त्यस्तो संस्थाको विघटन निर्णय गरी दर्ता खारेजीको स्वीकृतीका लागी समितीले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(क) विनियममा उल्लेखित उदेस्य तथा कार्य हासिल गर्न सम्भव नभएमा

(ख) सदस्यको हित गर्न नसक्ने भएमा

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनमा छानविन गर्दा त्यस्तो संस्थाको विघटन गर्न उपयुक्त देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएपनि दर्ता गर्ने अधिकारीले देहायको अवस्थामा संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(क) लगातार दुई बर्ष सम्म कुनै कारोवार नगरी निस्कृय रहेको पाइएमा

(ख) कुनै संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली विपरितको कार्य बारम्बार गरेमा

(ग) विनियममा उल्लेखित उदेस्य विपरित कार्य गरेमा

(घ) सहकारी मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरित कार्य गरेमा

(४) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थालाई सुनुवाइको लागी कम्तीमा पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ ।

(५) उपलफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज भएमा त्यस्तो संस्था विघटन भएको मानिनेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेजी भएमा त्यस्तो संस्थाको दर्ता गर्ने प्रमाण पत्र स्वतः रद्ध भएको मानिनेछ ।

६७. लिक्वीडेटरको नियुक्ती :- (१) दफा ६६ बमोजिम कुनै संस्थाको दर्ता खारेज भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले लिक्वीडेटर नियुक्ती गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संघिय कानुनमा तोकिएको सिमासम्मको सम्पती भएको संस्थाको हकमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कुनै अधिकृत स्तरका कर्मचारीलाई लिम्वीडेटर नियुक्ती गर्न सक्नेछ ।

६८. लिक्वीडेसन पछिको सम्पतीको उपयोग :- कुनै संस्थाको लिक्वीडेसन पश्चात सबै दायित्व भुक्तान गरी बाँकी रहन गएको सम्पतीको उपयोग संघिय कानुनमा तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१६
दर्ता गर्ने अधिकारी

६९. दर्ता गर्ने अधिकारी :- (१) यस ऐन अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारीले गर्नुपर्ने कार्यहरु गाँउपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम आफुमा रहेको कुनै वा सम्पुर्ण अधिकार आफु मातहतको सहकारी हेर्ने अधिकृत स्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७०. काम, कर्तव्य र अधिकार :- यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेखित काम, कर्तव्य तथा अधिकारको अतिरिक्त दर्ता गर्ने अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१७

नीरिक्षण तथा अनुगमन

७१. नीरिक्षण तथा हिसावकिताव जाँच गर्ने :- (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्थाको जुनसुकै बखत नीरिक्षण तथा हिसाव किताव जाँच गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले जुनसुकै बखत तोकिएको भन्दा बढी आर्थिक कारोवार गर्ने संस्थाको हिसावकिताव वा वित्तिय कारोवारको निरिक्षण वा जाँच गर्न गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागी नेपाल राष्ट्र बैङ्कले आफ्ना कुनै अधिकारी वा विषेशज्ञ खटाई आवस्यक विवरण सुचनाहरु संस्थाबाट झिकाई नीरिक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम निरिक्षण वा हिसाव जाँच गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कको अधिकार प्राप्त अधिकृतले माग गरेको जानकारी सम्बन्धीत संस्थाले उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम नीरिक्षण वा हिसाव जाँच गर्दा कुनै संस्थाको कामकारवाही यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड वा कार्यविधी बमोजिम भएको नपाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारी वा राष्ट्र बैङ्कले सम्वन्धीत संस्थालाई आवस्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले यस दफा बमोजिम संस्थाको निरिक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले प्रचलित कानुन बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम संस्थाको निरिक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्दा प्राप्त हुन आएको जानकारी नेपाल राष्ट्र बैङ्कले गाँउपालिका लाई उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

७२. छानविन गर्न सक्ने :- (१) कुनै संस्थाको व्यवसायीक कारोवार सन्तोषजनक नभएको, सदस्यको हित विपरित काम भएको वा सो संस्थाको उदेस्य विपरित काम गरेको भनी त्यस्तो संस्थाको कम्तीमा पाँच प्रतिशत सदस्यले छानविनको लागी निवेदन दिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको छानविन गर्न, गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा माग गरेको विवरण वा कागजानत उपलव्ध गराई सहयोग गर्नु सम्बन्धीत समितीको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गरिएको छानविनको जानकारी सम्वन्धीत संस्थालाई लिखित रुपमा दिनु पर्नेछ

७३. बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने संस्थाको निरिक्षण तथा अनुगमन सम्वन्धी विषेश व्यवस्था :-

(१) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने संस्थाले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(२) दर्ता गर्ने अधिकारीले बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने संस्थाको तोकिए बमोजिमको अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरिक्षण तथा अनुगमन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाको निरिक्षण तथा अनुगमन दर्ता गर्ने अधिकारीले आवस्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैङ्क लगायतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

७४. बार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने :- (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले आर्थिक बर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र संस्थाको निरिक्षण सम्वन्धी बार्षिक प्रतिवेदन कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदनमा देहायका विवरणहरु खुलाउनु पर्नेछ ।
(क) सञ्चालनमा रहेका संस्थाको विवरण
(ख) अनुगमन गरिएका संस्थाको संख्या तथा आर्थिक कारोवारको विवरण
(ग) संस्थामा सहकारी सिद्धान्त र यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम तथा आन्तरीक कार्यविधिको पालनाको अवस्था
(घ) संस्थाका सदस्यले प्राप्त गरेको सेवा सुविधाको अवस्था
(ङ) संस्थाको क्रियाकलापमा सदस्यको सहभागीताको स्तर अनुपात
(च) संस्थालाई गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिएको वित्तिय अनुदान तथा छुट सुविधाको सदुपयोगीताको अवस्था
(छ) संस्थाको आर्थिक क्रियाकलाप तथा वित्तिय अवस्था सम्वन्धी तोकिए बमोजिमका विवरण
(ज) संस्थामा आन्तरीक नियन्त्रण प्रणालीको अवस्था
(झ) संस्थामा सुशासन तथा जिम्मेवारीको अवस्था
(ञ) संस्थामा रहेका कोषको विवरण
(ट) संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषवितरणको अवस्था
(ठ) सहकारीको नीति निर्माणमा सहयोग पुग्ने आवस्यक कुराहरु
(ड) सहकारी संस्थाको दर्ता खारेजी तथा विघटन सम्बन्धी विवरण
(ढ) संस्थाले सञ्चालन गरेको दफा १२ बमोजिमको कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाको विवरण
(ण) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण

७५. आपसी सुरक्षण सेवा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) संस्थाले संघिय कानुनमा व्यवस्था भएबमोजिम आफ्ना सदस्यहरुको बालीनाली वा वस्तुभाउमा भएको क्षतिको अंशपुर्ती गर्ने गरी आपसी सुरक्षण सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

७६. स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी व्यवस्था :- (१) बचत तथा ऋण विषयगत संस्थाहरु सम्भावीत जोखिमबाट संरक्षणका लागी संघिय कानुनमा व्यवस्था भएबमोजिम खडा हुने स्थिरीकरण कोषमा सहभागी हुन सक्नेछन ।

परिच्छेद-१८
समस्याग्रस्त संस्थाको व्यवस्थापन

७७. संस्था समस्याग्रस्त भएको घोषणा गर्न सकिने :- (१) यस ऐन बमोजिम गरिएको निरिक्षण वा हिसाव जाँचवाट कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थाको रुपमा घोषणा गर्न सक्नेछ ।
(क) सदस्यको हित विपरित हुने गरि कुनै कार्य गरेको
(ख) संस्थाले पुरा गर्नु पर्ने वित्तिय दायित्व पुरा नगरेको वा भुक्तानी गर्नु पर्ने दायित्व भुक्तानी गर्न नसकेको वा भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्था भएको
(ग) सदस्यहरुको बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्न नसकेको
(घ) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा बिनियम विपरित हुने गरि संस्था सञ्चालन भएको
(ङ) संस्था दामासाहिमा पर्न सक्ने अवस्थामा भएको वा उल्लेखनिय रुपमा गम्भीर आर्थिक कठिनाई भोगीरहेको

(च) कुनै संस्थाले सदस्यको बचत रकम फिर्ता गर्नु पर्ने अवधिका फिर्ता नगरेको भनी त्यस्तो संस्थाका कम्तीमा पच्चीस जना सदस्यहरुले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिएकोमा छानविन गर्दा खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मको कुनै अवस्था विद्यमान भएको देखिएको

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएपनि प्रचलित कानुन बमोजिम गठन गरेको आयोगले कुनै संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त भनी पहिचान गरेकोमा वा त्यस्तो आयोगमा परेको उजुरी संख्या, औचित्य समेतको आधारमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सक्नेछ ।

७८. व्यवस्थापन समितीको गठन :- (१) दफा ७८ बमोजिम समस्याग्रस्त संस्था घोषणा भएकोमा संघिय कानुनमा व्यवस्था भएबमोजिम व्यवस्थापन समितीको गरी त्यस्तो संस्थाको सम्पती व्यवस्थापन तथा दायित्व भुक्तानी सम्वन्धी कार्यका लागी कार्यपालिकाले मन्त्रालय समक्ष सिफारिस गर्नेछ ।

(२) व्यवस्थापन समितीको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्वन्धी अन्य व्यवस्था संघिय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१९

कसुर, दण्ड, जरीवाना तथा पुनरावेदन

यस परिच्छेदमा भएका व्यवस्थाहरु सवै स्थानिय तहहरुलाई अनिवार्य र अपरिवर्तनिय रुपमा राखिएको हुनुपर्नेछ ।

७९. कसुर गरेको मानिने :- कसैले देहायको कुनै कार्य गरेमा यस ऐन अन्तर्गतको कसुर गरेको मानिनेछ ।

(क) दर्ता नगरी वा खारेज भएको संस्था सञ्चालन गरेमा वा कुनै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीले आफ्नो नाममा सहकारी शव्द वा सो शव्दको अंग्रेजी रुपान्तरण राखी कारोवार, व्यवसाय, सेवा प्रवाह वा अन्य कुनै कार्य गरेमा

(ख) सदस्यको बचत यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम बमोजिम बाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनका लागी प्रयोग गरेमा

(ग) तोकिएभन्दा बढी रकम ऋण प्रदान गर्दा जमानत वा सुरक्षण नराखी ऋण प्रदान गरेमा

(घ) समिती सदस्य, व्यवस्थापक वा कर्मचारीले संस्थाको सम्पती, बचत वा शेयर रकम हिनामिना गरेमा

(ङ) ऋण असुल हुन नसक्ने गरी समितीका कुनै सदस्य, निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋण दिई रकम हिनामिना गरेमा

(च) समितीका कुनै सदस्यले एक्लै वा अन्य सदस्यको मिलेमतोमा संस्थाको शेयर वा बचत रकम आफु खुसी परिचालन गरी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा

(छ) झुट्टा वा गलत विवरण पेश गरी कर्जा लिएमा, राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋण हिनामिना गरेमा

(ज) संस्थाले यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम विपरित लगानी गरेमा वा लगानी गर्ने उदेस्यले रकम उठाएमा

(झ) कृतिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋण लिएमा वा दिएमा

(ञ) धितोको अस्वभाविक रुपमा बढी मुल्याङ्कन गरी ऋण लिएमा वा दिएमा

(ट) झुट्टा विवरणको आधारमा परियोजनाको लागत अस्वभाविक रुपमा बढाई बढी ऋण लिएमा वा दिएमा

(ठ) कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई एक पटक दिई सकेको सुरक्षण रीतपुर्वक फुकुवा नभई वा सो सुरक्षणले खामेको मुल्यभन्दा बढी हुनेगरी सोहि सुरक्षण अन्य संस्थामा राखी पुनः ऋण लिए वा दिएमा

(ड) संस्थाबाट जुन प्रयोजनको लागी ऋण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाई अन्यत्र प्रयोग गरे वा गराएमा

(ढ) संस्थाको कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुरा कुनै तरिकाले हटाई वा उडाई अर्कै अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाई लेख्ने वा अर्को भिन्नै श्रेस्ता राख्ने जस्ता काम गरेवाट आफुलाई वा अरु कसैलाई फाइदा वा हानी नोक्सानी गर्ने उदेस्यले किर्ते गर्ने वा अर्काको हानी नोक्सानी गर्ने उदेस्यले नगरे वा नभएको झुट्टा कुरा गरे वा भएको हो भनी वा मिति, अङ्क वा व्यहोरा फरक पारी सहीछाप गरि गराई कागजात बनाई वा बनाउन लगाई जालसाजी गरे वा गराएमा

(ण) ऋणको धितो स्वरुप राखीने चल अचल सम्पती लिलाम बिक्री वा अन्य प्रयोजनको लागी मुल्याङ्कन गर्दा मुल्याङ्कनकर्ताले बढी, कम वा गलत मुल्याङ्कन गरी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने कार्य गरे वा गराएमा

(त) संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने उदेस्यले कसैको कुनै काम गराउन वा नगराउन मोलाहिजा गर्न वा गराउन, कुनै किसिमको रकम लिन वा दिन, बिना मुल्य वा कम मुल्यमा कुनै माल वस्तु वा सेवा लिन वा दिन, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिन वा दिन, गलत लिखत तयार गर्न वा गराउन, अनुवाद गर्न वा गराउन वा गैर कानुनी लाभ वा हानी पुऱ्याउने बदनियतले कुनै कार्य गरे वा गराएमा

(थ) कुनै संस्था वा सो को सदस्य वा बचतकर्ता वा ती मध्ये कसैलाई हानी नोक्सानी पुग्ने गरी लेखापरिक्षण गरे गराएमा वा लेखा परिक्षण गरेको झुट्टा प्रतिवेदन तयार पारेमा वा पार्न लगाएमा

<u>८०. सजाय :-</u> (१) कसैले दफा ७९ को कसुर गरेमा देहाय बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(क) खण्ड (क), (ग), (ड) र (थ) को कसुरमा एक बर्षसम्म कैद र एकलाख रुपैया सम्म जरिवाना

(ख) खण्ड (ठ) को कसुरमा दुई बर्ष सम्म कैद र दुईलाख सम्म जरिवाना

(ग) खण्ड (ख) को कसुरमा विगो वरावरको रकम जरिवाना गरि तिन बर्ष सम्म कैद

(घ) खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ), (ज), (झ), (ञ), (ट), (ण) र (त) को कसुरमा विगो भराई विगो बमोजिम जरीवाना गरी देहाय बमोजिम कैद हुनेछ ।

(१) दशलाख रुपैया सम्म विगो भए एक वर्ष सम्म कैद

(२) दशलाख रुपैयाभन्दा बढी पचासलाख रुपैया सम्म बिगो भए दुई बर्ष देखि तीन बर्षसम्म कैद

(३) पचास लाख रुपैयाभन्दा बढी एक करोड रुपैयासम्म बिगो भए तीन बर्षदेखि चार बर्षसम्म कैद

(४) एक करोड रुपैया भन्दा बढी दश करोड रुपैयसम्म बिगो भए चार बर्षदेखि छ बर्षसम्म कैद

(५) दश करोड रुपैया भन्दा बढी एक अर्ब रुपैया सम्म बिगो भए छ बर्ष देखि आठबर्ष सम्म कैद

(६) एक अर्ब रुपैया भन्दा बढी जतीसुकै रुपैया बिगो भए पनि आठ बर्ष देखि दश बर्षसम्म कैद

(ङ) खण्ड (ढ) को कसुरमा दश बर्षसम्म कैद

(२) दफा ७९ को कसुर गर्न उद्योग गर्ने वा त्यस्तो कसुर गर्न मद्धत पुऱ्याउने व्यक्तिलाई मुख्य कसुरदारलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

(३) दफा ७९ को कसुर गर्ने वा त्यस्तो कसुर गर्न मद्धत पुऱ्याउनु कुनै संस्था भए त्यस्तो निकाय संस्थाको प्रमुख कार्यकारी वा पदाधिकारी वा कार्यकारी हैसियतमा कार्य सम्पादन गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम हुने सजाय हुनेछ ।

<u>८१. जरिवाना हुने :-</u> (१) दफा ८७ बमोजिम कसैको उजुरी परी वा संस्थाको निरिक्षण अनुगमन वा हिसाव कितावको जाँच गर्दा वा अन्य कुनै व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको पाइएमा दर्ता

गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गाम्भीर्यको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच लाख रुपैया सम्म जरीवाना गर्नेछ ।

(क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरित सदस्यसँग व्याज लिएमा

(ख) संस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको व्याजदरबीचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढी कायम गरेमा

(ग) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने व्याजलाई मुल कर्जामा पुँजीकृत गरी सो को आधारमा व्याज लगाएमा

(घ) कुनै सदस्यलाई आफ्नो पुँजीकोषको तोकिए बमोजिमको प्रतिशतभन्दा बढी हुने गरी ऋण प्रदान गरेमा

(ङ) संस्था दर्ता गर्दाका बखतमा सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्रदान गरेको तीन महिना अवधी व्यतीत नभई ऋण लगानी गरेमा

(च) प्राथमिक पुँजी कोषको दशगुणा भन्दा बढी गरी बचत संकलन गरेमा

(छ) शेयर पुँजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लाभांश वितरण गरेमा

(ज) संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्र बाहिर गई कारोवार गरेमा वा गैर सदस्यसँग कारोवार गरेमा

(झ) संस्थाले यो ऐन विपरित कृतिम व्यक्तिलाई आफ्नो सदस्यता दिएमा

(२) उपदफा (१) मा लेखिएको व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृती र गाम्भीर्यको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई तीन लाख रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना नगरेमा

(ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिनु पर्ने कुनै विवरण, कागजात, प्रतिवेदन, सुचना वा जानकारी नदिएमा

(ग) यस ऐन बमोजिम निर्वाचन नगरी समिती तथा लेखासुपरिवेक्षण समितीका पदाधिकारीहरु आफु खुसी परिवर्तन गरेमा

(घ) कुनै संस्थाले दफा ६ को उपदफा (४) बमोजिम तोकिएको शर्त पालन नगरेमा

(ङ) यो ऐन यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरित अन्य कार्य गरेमा

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको जरीवाना गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्वन्धीत व्यक्ति वा संस्थालाई सफाई पेश गर्न कम्तीमा पन्ध्र दिनको समयअवधी दिनु पर्नेछ ।

<u>८२. रोक्का राख्ने :-</u> (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धीत संस्थालाई दफा ८१ बमोजिम जरिवाना गर्नुका अतिरिक्त तीन महिनासम्म त्यस्तो संस्थाको कारोवार, सम्पती तथा बैङ्क खाता रोक्का राख्ने तथा सम्पती रोक्का राख्न सम्वन्धीत निकायलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस प्राप्त भएमा त्यस्तो संस्थाको कारोवार, सम्पती वा बैङ्क खाता रोक्का राखी सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

<u>८३. दोव्वर जरिवाना हुने :-</u> (१) दफा ८१ बमोजिम जरिवाना भएको व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोहि कसुर गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई दर्ता गर्ने अधिकारीले दोश्रो पटकदेखि प्रत्येक पटकको लागी दोव्वर जरिवाना गर्नेछ ।

<u>८४. अनुसन्धानको लागी लेखी पठाउन सक्ने :-</u> दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले यस ऐन बमोजिम आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारको पालना गर्दा कसैले दफा ७९ बमोजिमको कसुर गरेको थाहा पएमा त्यस्तो कसुरका सम्वन्धमा यस ऐन बमोजिम अनुसन्धान गर्नको लागी सम्बन्धीत निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

८५. मुद्धा सम्बन्धी व्यवस्था :- दफा ८० बमोजिम सजाय हुने कसुरको मुद्धा सम्बन्धी व्यवस्था संघिय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

८६. मुद्धा हेर्ने अधिकारी :- दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्धाको कारवाही र किनारा सम्बन्धीत जिल्ला अदालतबाट हुनेछ ।

८७. उजुरी दिने हदम्याद :- (१) कसैले दफा १०३ बमोजिमको सजाय हुने कसुर गरेको वा गर्न लागेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

(२) कसैले दफा ८० बमोजिम जरीवाना हुने कार्य गरेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिन भीत्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

८८. पुनरावेदन गर्न सक्ने :- (१) दफा ६ बमोजिम संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेको वा दफा ८८ बमोजिम संस्था दर्ता खारेज गरेकोमा चित्त नवुझ्नेले सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैतीस दिनभीत्र दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्णयउपर कार्यपालिका समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(२) दफा ८० बमोजिम जरिवानामा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैतिस दिन भित्र देहाय बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(क) दर्ता गर्ने अधिकारी र कार्यपालिकाले गरेको निर्णय उपर सम्वन्धीत जिल्ला अदालतमा

(ख) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले गरेको निर्णय उपर सम्वन्धीत उच्च अदालतमा

८९. असुल उपर गरिने :- यस परिच्छेद बमोजिम कुनै व्यक्तिले तिर्नु पर्ने जरिवाना वा कुनै रकम नतिरी बाँकी रहेकोमा त्यस्तो जरीवाना वा रकम निजवाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

परिच्छेद-२०
विविध

९०. मताधिकारको प्रयोग :- कुनै सदस्यले संस्थाको जतिसुकै शेयर खरिद गरेको भएतापनि सम्वन्धीत संस्थाको कार्य सञ्चालनमा एक सदस्य एक मतको आधारमा आफ्नो मताधिकारको प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

९१. सामाजिक परीक्षण गराउन सक्ने :- (१) संस्थाले विनियममा उल्लेखित उदेस्य प्राप्त गर्नका लागी समितीवाट भएका निर्णय र कार्य, सदस्यहरुले प्राप्त गरेका सेवा र सन्तुष्टीको स्तर, सेवा प्राप्तीबाट सदस्यहरुको जीवनस्तरमा आएको आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक तथा वातावरणीय पक्षमा सकरात्मक परिवर्तन लगायतका विषयमा सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भएको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन छलफलको लागी समितीले साधारणसभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन छलफल गरी साधारणसभाले आवस्यकता अनुसार समितीलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिमको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति सम्वन्धीत संस्थाले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

९२ सहकारी शिक्षा :- गाउँपालिकाले विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा आधारभुत सहकारी ज्ञान समावेश गर्न सक्नेछ ।

९३. आर्थिक सहयोग गर्न नहुने :- संस्थाको रकम सदस्य बाहेक अरु कसैलाई सामाजिक कार्यमा बाहेक अन्य कार्यका लागी आर्थिक सहयोग गर्न पाइने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागी सामाजिक कार्य भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य, वातावरण, संरक्षण, मानवीय सहायता, सहकारीता प्रर्बद्धन सम्बन्धी कार्यलाई जनाउछ ।

९४. अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्ने :- संस्थाहरुले तोकिए बमोजिम एक आपसमा अन्तर सहकारी कारोवार गर्न सक्नेछन ।

९५. ठेक्कापट्टा दिन नहुने :- संस्थाले आफ्नो समितीको कुनै सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितीको संयोजक वा सदस्य वा आफ्नो कर्मचारीलाई ठेक्कापट्टा दिन हुदैन ।

९६. सरकारी बाँकी सरह असुल उपर हुने :- कुनै संस्थाले प्राप्त गरेको सरकारी अनुदान वा कुनै सेवा सुविधा दुरुपयोग गरेको पाइएमा प्रचलित कानुन बमोजिम सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

९७. कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागु नहुने :- यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्थाको हकमा कम्पनी सम्वन्धी प्रचलित ऐन लागु हुने छैन ।

९८. प्रचलित कानुन बमोजिम कारवाही गर्न बाधा नपर्ने :- यस ऐनमाा लेखिएको कुनै कुराले कुनै व्यक्ति उपर प्रचलित कानुन बमोजिम अदालतमा मुद्धा चलाउन बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

९९. सम्पती शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाको पालना गर्नुपर्ने :- संस्थाले सम्पती शुद्धिकरण निवारण सम्वन्धी संघिय कानुनमा भएका व्यवस्थाका साथै तत्सम्बन्धमा मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्ड र नेपाल राष्ट्र बैङ्कको वित्तिय जानकारी एकाइवाट जारी भएका निर्देशिकाहरुको पालना गर्नुपर्नेछ ।

१००. नियम बनाउने अधिकार :- यस ऐनको कार्यन्वयनको लागी गाउँपालिकाले नियम वनाउन सक्नेछ ।

१०१ मापदण्ड,निर्देशिका वा कार्यविधि बनाइ लागु गर्न सक्ने :- (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमको अधिनमा रही संस्थाको दर्ता, सञ्चालन, निरिक्षण तथा अनुगमन लगायतका काम कारवाहीलाई व्यवस्थीत र प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न कार्यपालिकाले आवस्यकता अनुसार मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मापदण्ड बनाउदाँ आवस्यकता अनुसार रजिष्ट्रार, नेपाल राष्ट्र बैङ्क, मन्त्रालय र सम्बन्धीत अन्य निकायको परामर्श लिन सकिनेछ ।

आज्ञाले

श्री राजेन्द्र प्रसाद दाहाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत